

การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ ๔
The 4th National and International Conference, 2024

เนื่องในวาระครบรอบวันสถาปนา ๔๐ ปี วิทยาเขตเชียงใหม่
On the occasion of 40 Years Anniversary, Chiang Mai Campus

ภูมิพลังสร้างสรรค์ และพุทธนวัตกรรมในสังคมร่วมสมัย

Soft Power and Buddhist Innovations
for Contemporary Society

SBCS

วันที่ ๒๓-๒๔ สิงหาคม ๒๕๖๗
Date: 23rd – 24th August 2024

ณ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

ตำบลป่าเมี่ยง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

At Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chiang Mai Campus

PaMiang Sub-district, Doisaket District, Chiang Mai, Thailand

ดาบล้านนา : ภูมิปัญญาด้านศาสตร์และศิลป์

Sword Lanna : Wisdom in Science And Art

พระครูปริยัติเจติยานุรักษ์ (โสภาราช), พระครูสมุห์วัลลภ ฐิตส์วโร (ทาอินทร์)

พระมหาจักรพันธ์ สุระเตโช (สุระโพธา), พระอานาจ ธิรวิริโย (ขันตา)

Phrakhru Pariyathijethiyanuraksa Sopharat, Phrakhru Samuhawunlop Thain,

PhramahaJakkaphan Suratejo, PhraAmnat Thiraviriyo (Khanta)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Mahachulalongkomrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus

Email: Krisadadgooth76@gmail.com

บทคัดย่อ

ภูมิปัญญาล้านนาเป็นศาสตร์หนึ่งที่สะท้อนวิถีชีวิตและคุณค่าของความเป็นล้านนา อันเกิดจากมนุษย์สร้างขึ้นหรือเกิดเองโดยธรรมชาติ สัมผัสผ่านทางตาเห็นรูป เกิดเป็นความรู้สึกว่าชอบ ยินดี เพลิดเพลิน อิ่มใจ ในวัตถุสิ่งนั้น ด้วยเหตุนี้ภูมิปัญญาล้านนาจึงเป็นแขนงที่ศึกษาแสวงหาความรู้และวิเคราะห์เกี่ยวกับภูมิปัญญาคืออะไร ใช้ทฤษฎีตัดสินคุณค่าของภูมิปัญญาอย่างไร ดังนั้นจึงเป็นเหตุผลเพื่อวิเคราะห์มิติภูมิปัญญาในดาบล้านนา มุมมองในศาสตร์ที่ว่าด้วยศาสตร์และศิลป์รู้สึกที่นำพึงพอใจ ความรู้สึกชอบ มีเสน่ห์ ลุ่มหลงในมนต์ที่มีอัตลักษณ์ที่ปรากฏในดาบล้านนา ซึ่งดาบล้านนาสามารถพบได้ในจังหวัดภาคเหนือของไทย คือ เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน พะเยา เดิมเคยเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรล้านนา ต่อมาภายหลังกลายเป็นส่วนหนึ่งของสยามในสมัยรัตนโกสินทร์ตรงกับรัชกาลที่ 5 มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจึงกลายเป็นจังหวัดทางภาคเหนือของประเทศไทย ตอนบน มีมรดกตกทอดและอัตลักษณ์นั้นคือ ดาบล้านนา ประกอบด้วย 2 มิติ คือ “รูปธรรม” ความงามในองค์ประกอบของดาบล้านนามีรูปร่าง รูปทรง สัดส่วนสมบูรณ์ ที่สามารถจับต้องได้ และ “นามธรรม” เป็นความงาม ความเชื่อ เชิงจิตวิญญาณที่ไม่สามารถจับต้องได้ ต้องใช้ความรู้สึกทางอารมณ์ในการเข้าถึงคุณค่าในดาบล้านนาโดยอาศัยจิตวิญญาณของคนล้านนา สมัยโบราณสะท้อนออกให้เกิดทั้งศาสตร์และศิลป์ที่ให้มีดีของความงามทั้งวัตถุและความรู้สึก

คำสำคัญ: ภูมิปัญญาล้านนา; ดาบล้านนา

Abstract

This academic article aims to present the application of the four virtues of a householder (*Gharavasa-dhamma*) in resolving current family conflicts. These principles are crucial for addressing such issues and are intended for laypersons or householders to develop a complete and harmonious human life. The four virtues include: 1) *Sacca* (honesty), fostering trust within relationships; 2) *Dama* (self-control), managing one's emotions; 3) *Khanti* (patience), enduring challenges; and 4) *Caga* (self-sacrifice), prioritizing the well-being of family and society. When these virtues are practiced, they contribute to a harmonious and happy society. The article suggests incorporating this knowledge into university curricula and conducting further research at the community level or through case studies to evaluate its effectiveness.

Keywords: Gharavasa-dhamma, Buddhist methods, conflict resolution, family conflicts

บทนำ

ภูมิปัญญาล้านนา (Lanna Folk Wisdom) เป็นพัฒนาการของการปรับตัวและปรับวิถีชีวิตของคนไทยวนและชาวล้านนา กลุ่มต่างๆ ให้ผสมผสานกลมกลืนกับธรรมชาติ แล้วถ่ายทอดสืบเนื่องกันมาเป็นเวลานาน พัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวล้านนาจึงคล้ายคลึงกับกลุ่มชนที่อาศัยในบริเวณติดต่อกับบางส่วนของประเทศเมียนมาร์ (พม่า) สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและจีน-ตอนใต้ (เอกราช ฦ ฦ ฦ ฦ 2544 ฦ : 21-25) ทั้งเรื่องความเชื่อของแผนจารีต ประเพณี พิธีกรรม การดำรงชีวิต อาหารการกิน บ้านเรือน การแพทย์พื้นบ้าน ศิลปกรรม ดนตรี การละเล่น ประดิษฐ์กรรม และอื่นๆ

ลักษณะภูมิประเทศและพัฒนาการทางประวัติศาสตร์

ดินแดนล้านนามีลักษณะเป็นเทือกเขาสลับซับซ้อนวางแนวจากทิศเหนือลงสู่ทิศใต้ระหว่างเทือกเขามีสี่ราบริบอบุดมสมบูรณ์ มีแม่น้ำสำคัญไหลผ่านหลายสายคือ แม่น้ำปิง แม่น้ำวัง แม่น้ำยม แม่น้ำน่าน แม่น้ำกก แม่น้ำอิงและแม่น้ำลาว

ล้านนาจึงเป็นที่ตั้งถิ่นฐานของชุมชนโบราณมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ แล้วพัฒนาเป็นบ้านเมืองกระจายอยู่ตามที่ราบลุ่มแม่น้ำ แต่ละเมืองมีความสัมพันธ์กันแบบเครือ

ญาติและมีเมืองขนาดใหญ่เป็นศูนย์กลาง ได้แก่

แคว้นทริภุญชัย(ทริภุญไชย) อยู่ในเขตจังหวัดลำพูนและจังหวัดลำปาง มีแม่น้ำปิงและแม่น้ำวังไหลผ่าน โดยแม่น้ำปิงไหลผ่านเมืองทริภุญชัยหรือลำพูน แม่น้ำวังไหลผ่านเมืองเขลางค์นครหรือเมืองลำปาง แคว้นทริภุญชัยก่อตั้งเมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ 13-14

แคว้นโยนก ตั้งอยู่ในเขตจังหวัดเชียงใหม่ มีแม่น้ำกก แม่น้ำลาว แม่น้ำสายและแม่น้ำโขงไหลผ่าน มีที่ราบลุ่มค่อนข้างกว้างใหญ่และอุดมสมบูรณ์ จึงเกิดชุมชนระดับเมืองจำนวนมากก่อตัวอยู่ริมน้ำ และมีตำนานเล่าขานสืบมา เช่น ตำนานสุวรรณโคมคำ และตำนานสิงหนวัติกุมาร เป็นต้น แคว้นโยนกก่อตัวอยู่ในช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 19

แคว้นพะเยา ตั้งอยู่บริเวณริมกว๊านพะเยาในเขตจังหวัดพะเยา มีแม่น้ำอิงไหลผ่านเชิงเขาซึ่งทอดยาวเป็นแนวเหนือใต้ บรรพบุรุษของชาวพะเยาสืบเชื้อสายจาก วงศ์ลวจักราชวีรบุรุษสำคัญของแคว้นพะเยาคือ ขุนเจือง ผู้สามารถปราบปรามเมืองต่างๆในแถบภาคเหนือตอนบน แคว้นพะเยามีอายุร่วมสมัยกับแคว้นสุโขทัย

แคว้นน่าน ตั้งอยู่ในเขตจังหวัดน่าน มีแม่น้ำน่านไหลผ่าน ศูนย์กลางของแคว้นน่านอยู่ที่เมืองบัวหรือพลัว เรียกอีกอย่างชื่อว่า วรนคร แคว้นน่านมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับแคว้นหลวงพระบางและแคว้นสุโขทัย สินค้าสำคัญของแคว้นน่านคือเกลือสินเธาว์ ในพุทธศตวรรษที่ 19 แคว้นน่านตกเป็นประเทศราชของแคว้นพะเยาชั่วคราว ต่อมาใน พ.ศ. 1911 จึงย้ายศูนย์กลางจากเดิมมาอยู่ ณ ที่ตั้งปัจจุบัน และถูกผนวกเป็นส่วนหนึ่งของแคว้นล้านนา ในพุทธศตวรรษที่ 21 แคว้นล้านนาก่อตัวเป็นอาณาจักรล้านนา เมื่อพระยามังราย(พระเจ้ามังราย) โอรสของพระยาลาวเม็งแห่งวงศ์ลวจักราชเสด็จจากเมืองทริภุญนครเงินยาง มาสร้างเมืองเชียงรายเมื่อปี พ.ศ. 1805 จากนั้นจึงเสด็จลงไปยังแคว้นทริภุญชัยเมื่อ พ.ศ. 1835 (สันติ เล็กสุขุม, 2544 : 120) แล้วไปสร้างเมืองเชียงใหม่ในปี พ.ศ. 1839 และในปีพ.ศ. 1881 เชียงใหม่ก็ปราบแคว้นพะเยาไว้ในอำนาจได้ นับแต่นั้นเชียงใหม่จึงกลายเป็นศูนย์กลางของล้านนาอย่างแท้จริง (สุรพล ดำริห์กุล, 2839 : 8-33)

การเรียนรู้ภูมิปัญญาของชาวล้านนาให้เกิดทัศนคติที่ดี จึงอาจเริ่มต้นจากการศึกษาที่ตั้ง สภาพภูมิประเทศ พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ ประชากร ความเชื่อ พิธีกรรม การทอผ้าพื้นเมือง การชลประทานโครงสร้างของชุมชน เทคโนโลยีพื้นบ้านและการรักษาโรค ซึ่งจะได้กล่าวถึงต่อไป

ประวัติศาสตร์ล้านนาหรือคนเมือง

คนไทยภาคเหนือเรียกตนเองว่า คนเมือง เมื่อครั้งอดีตเคยเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรล้านนามาก่อนที่มีหลายกลุ่มชาติพันธุ์ ได้พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของล้านนาสามารถแบ่งได้เป็น 3 สมัย คือ

1. สมัยสร้างอาณาจักร (พ.ศ. 1839 – พ.ศ. 1898) เป็นสมัยที่ก่อตั้งอาณาจักรล้านนาซึ่งตรงกับสมัยราชวงศ์มังราย มีพญามังรายเป็นผู้ก่อตั้งอาณาจักร และส่งราชบุตรไปปกครองเมืองเชียงตุงและเมืองนายน สมัยที่อาณาจักรเริ่มก่อตั้งนี้รวมเวลา 59 ปี มีพระมหากษัตริย์ราชวงศ์มังราย 5 พระองค์

2. สมัยอาณาจักรล้านนารุ่งเรือง (พ.ศ. 1898 – พ.ศ. 2068) อาณาจักรล้านนาเริ่มเจริญรุ่งเรืองในสมัยพญาเกือนา (พ.ศ. 1898 – พ.ศ. 1928) และต่อมาจนถึงสมัยพญาแก้ว (พ.ศ. 2038–พ.ศ. 2068) อาณาจักรล้านนารุ่งเรืองเป็นเวลา 170 ปี ความเจริญสูงสุดอยู่ในสมัยพระเจ้าติโลกราช (พ.ศ. 1984 – พ.ศ. 2030) ซึ่งถือเป็นยุคทองของล้านนาในสมัยนี้อาณาจักรล้านนาได้เมืองแพร่ น่าน เมืองสีป้อ เมืองยอง และเมืองเชียงรุ่งรวมไว้ใน อาณาจักรล้านนา

3. สมัยเสื่อมและอาณาจักรล้านนาล่มสลาย (พ.ศ. 2068 – พ.ศ. 2101) อาณาจักรล้านนาเริ่มเสื่อมตั้งแต่สมัยพญาเกสเชษฐราช (พ.ศ. 2068 – พ.ศ. 2081) จนกระทั่งตกเป็นเมืองขึ้นของพม่าใน พ.ศ. 2101 สมัยเสื่อมและล่มสลายของล้านนาในช่วงเวลา 32 ปี ก่อนที่จะตกเป็นเมืองขึ้นของพม่า (สรีสวัสดิ์ อ่องสกุล, 2561 : 86-121)

เมื่อราวปี พ.ศ. 2317 หลังจากที่ล้านนาได้รับอิสรภาพจากพม่า และเปลี่ยนมาอยู่ภายใต้การปกครองของสยามในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช โดยมีเจ้าผู้ครองนครอิสระ เมื่อปี พ.ศ. 2427 ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ล้านนาบางส่วนจึงกลายเป็นมณฑลพายัพหรือมณฑลลาวเฉียง ในประมาณปีพ.ศ. 2442 ล้านนาได้เปลี่ยนเป็นแบบมณฑลเทศาภิบาล เนื่องจากมีการยกเลิกหัวเมืองประเทศราช ซึ่งถือว่าเป็นการรวมเอาดินแดนล้านนามาเป็นส่วนหนึ่งของสยามมาจนถึงปัจจุบัน (ลัดดาวัลย์ แซ่เซียว, 2545 : 164) และการเรียกคำว่า “คนเมือง” เป็นคำที่ใช้เรียกคนไทยถิ่นล้านนา ตั้งแต่เชียงใหม่ตลอดจนคนทางภาคเหนือ เหตุที่ต้องเรียกตัวเองว่า “คนเมือง” เกิดขึ้นเพราะเรียกตนเองเพื่อตอบโต้และเลี่ยงการถูกเหยียดหยามทั้งจากพม่าและสยาม จึงกล่าวได้ว่า คำว่า “คนเมือง” เป็นคำที่เพิ่งจะเกิดขึ้นมาในสมัยหลังการปฏิรูปการปกครองจนสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่ง การเรียกดินแดนนี้อย่างเป็นทางการในเวลานั้นจึงเรียกว่า มณฑลพายัพ และหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองได้ยกเลิกมณฑลเทศาภิบาลแล้ว ก็เรียกดินแดนส่วนนี้ตามที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ว่า ภาคเหนือ โดยเฉพาะตั้งแต่ พ.ศ. 2482 เมื่อมีการเปลี่ยนชื่อจากสยามเป็นประเทศไทย ดังนั้นจึงเรียกดิน

แดนแห่งนี้ว่าภาคเหนือ โดยความหมายเฉพาะภาคเหนือตอนบน เพราะเป็นดินแดนที่เคยเป็นอาณาจักรล้านนาประกอบด้วย 8 จังหวัด คือ เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน เชียงราย พะเยา และแม่ฮ่องสอน (ศรีสวัสดิ์ อ่องสกุล, 2561 : 424) ต่อมา ราว ปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา จึงเกิดกระแสท้องถิ่นนิยมในพื้นที่ของสังคml้านนามีนามว่า ล้านนาวัตร จึงเป็นยุคที่ฟื้นฟูความเป็นอัตลักษณ์ในภูมิภาคทางเหนือที่เป็นมรดกตกทอดจากการหล่อหลอมรวมตัวของวัฒนธรรมจากรุ่น บรรพชนนานมา ในที่นี้จะกล่าวเฉพาะเรื่องอาวูฐที่นิยมเรียกว่า “ดาบล้านนา” หากกล่าวถึงดาบคือ เป็นอาวูฐมีคมชนิดหนึ่งที่มีใบมีดแหลม และคม เป็นการใช้สำหรับฟันและแทงศัตรูคู่ต่อสู้ มีทั้งด้ามที่มีความยาวหรือสั้นตามความเหมาะสมและถนัดของผู้ใช้งาน ทำมาจากวัสดุที่เป็นโลหะเพื่อความแกร่งและคงทน ซึ่งดาบล้านน่ายังมีการผนวกเข้าระหว่างความเชื่อกับวิถีการดำเนินชีวิตประจำวันอีกด้วย ตามที่ปรากฏใน ระบบวันหนไท คือ ในแต่ละวันควรหรือไม่ควรทำกิจกรรมใดบ้าง ซึ่งดาบได้มีส่วนเข้ามามีอิทธิพลเกี่ยวข้องกับระบบหนไท คือ 1) วันกั๊ดไส้ (วันที่ 6) อย่าซื้อมีด หอก ดาบ จะฆ่าตนเอง อย่างหวานกล้า 2) วันกาบเส็ด (วันที่ 11) อย่าเอาไหมมาคาดดาบ (สะพายดาบ) จะฉิบหาย สร้างหูกทอผ้า เจ้าของจะอายุสั้น 3) วันกำเม็ด (วันที่ 20) อย่าซื้อหรือด้ามมีด หอก ดาบ จะฆ่าตนเองตาย 4) วันพ้ายพ้าว (วันที่ 11) ไม่ควรตีเหล็กทำดาบ จะเป็นภัยแก่ตนเอง (ชยุตภักฏ คำมูล, 2553 : 111) จะเห็นได้ว่า แม้ดาบล้านน่ายังมีอิทธิพลสะท้อนที่ศนะทางความเชื่อ ให้เข้ากับวิถีดำเนินชีวิตประจำวันของคนเมืองทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ประวัติศาสตร์คนเมืองคือ 1) สมัยสร้างอาณาจักร โดยมีพญามังรายเป็นผู้ก่อตั้งอาณาจักร และส่งราชบุตรไปตามเมืองต่างๆ 2) สมัยอาณาจักรล้านนารุ่งเรืองเริ่มเจริญรุ่งเรืองในสมัยพญาเกือนา เป็นเวลา 170 ปี ความเจริญสูงสุดซึ่งถือเป็นยุคทองของล้านนาอยู่ในสมัยพระเจ้าติโลกราช และ 3) สมัยเสื่อมและอาณาจักรล้านนาล่มสลาย เริ่มเสื่อมตั้งแต่สมัยพญาเกสเชษฐราช จนกระทั่งตกเป็นเมืองขึ้นของพม่าใน เป็นช่วงเวลา 32 ปี ก่อนที่จะตกเป็นเมืองขึ้นของพม่า จากนั้นล้านนาได้รับอิสรภาพแล้วจึงอยู่ภายใต้การปกครองของกรุงธนบุรี และในรัตนโกสินทร์ถือว่าเป็นประเทศราชของสยามที่มีเจ้าผู้ครองนครอิสระ เมื่อ พ.ศ. 2427 แล้วเป็นส่วนหนึ่งของสยามโดยสมบูรณ์ จนกระทั่งเรียกกลุ่มชนของตนว่า “คนเมือง”

ดาบกับคนล้านนา

ดาบล้านนา หรือ ดาบเมือง เป็นสิ่งประดิษฐ์ที่ทำจากเหล็กใช้เป็นอาวูฐด้วยกันหลายแบบหลายขนาดตามความต้องการในการ ใช้งานในล้านนาสมัยโบราณ ดาบคืออาวูฐที่

ใช้ในยามศึกสงคราม นอกจากนี้ดาบยังเป็นอาวุธประจำเรือนด้วย โดยทั่วไปแล้วตัวดาบหรือใบดาบจะทำด้วยเหล็กดี มีส่วนกว้างที่สุดประมาณ 3 นิ้วมือขวาง ยาวประมาณหนึ่งศอก ถึงสองศอก มีก้านคือส่วนที่ฝังเข้าไปในด้ามประมาณครึ่งฝ่ามือ ส่วนด้ามนิยมทำด้วยไม้ไผ่ขัดด้วยเส้นหวาย หรือเส้นใยอื่น ๆ ทำเป็นปลอกหรือبوبสวมรัดอยู่เต็ม หรืออาจทำด้วยลวดเงินหรือหุ้มเงินเป็นระยะ ๆ ส่วนฝัก ทำด้วยไม้สักหรือไม้โมกมันประกบกันเพื่อให้ตัวดาบสอดเข้าไป มีปลอกหวายหรือลวดเงิน รัดให้คงรูปและเพื่อ ความสวยงามและยังมีเชือกมัดที่ฝักเป็นห่วงเพื่อใช้สะพายไขว้หลังหรือสะพายบ่า

ดาบล้านนา มีอะไรมากกว่ามีดเก่าธรรมดา ๆ เวลาเห็นแล้วต้องชักออกมาดู ดาบล้านนามีอยู่หลายรูปแบบ ที่ว่าหลายรูปแบบนั้นมักนับแบบกันที่ลักษณะของปลายดาบหรือตัวดาบ ดังจะกล่าวรายละเอียดในลำดับต่อไป ดาบล้านนาหมายถึงดาบโบราณล้านนาที่ปรากฏโดยทั่วไป ผู้ที่นิยมสะสมดาบมักติดใจในเรื่องราวต่าง ๆ ที่มา พร้อมกับดาบ ทั้ง ๆ ที่ในความเป็นจริงดาบล้านนาในปัจจุบันไม่สามารถใช้งานได้ตามวัตถุประสงค์ที่มีมาแต่เดิมแล้ว นอกจากเป็นเครื่องประดับเรือน และใช้เพื่อการแสดงบูชาตั้งชั้นครู

ประเภทของดาบ

นอกจากดาบเป็นอาวุธแล้วยังเป็นเครื่องหมายแห่งความแข็งแกร่งของผู้ชายอีกด้วย ซึ่งการแบ่งประเภท ของดาบนั้นกำหนดได้กว้างๆ เป็น 3 ประเภท คือ

1) ดาบทหาร หมายถึง ดาบที่ใช้ในการศึกสงครามเป็นอาวุธประจำตัวทหาร มีขนาดยาว แข็งแรงคงทน ทำจากเหล็กชั้นดี คือ เป็นเหล็กกล้าและมีความเหนียว ไม่หักหรือบิ่นง่าย

2) ดาบตำรวจ จะมีขนาดย่อมกว่าดาบทหาร เป็นอาวุธของเจ้าหน้าที่ดูแลความสงบเรียบร้อยภายใน มีการตกแต่งด้ามและฝักให้สวยงาม ดาบบางเล่มเป็นของพระราชทาน ด้ามและฝักหุ้มด้วยเงินหรือทองคำ ด้ามทำด้วยงา เรียกดาบสวยงามเหล่านี้ว่า ดาบด้ามคำฝัก คำหรือดาบลูบเงินคำ หากเป็นดาบสั้นถือเป็นอาวุธของราชวงศ์รักรัษ ซึ่งเรียกตำแหน่งนี้ว่า พวกดาบน้อย หรือพวกดาบรี

3) ดาบสำหรับประชาชนทั่วไป เป็นอาวุธประจำเรือนเน้นประโยชน์ที่การใช้สอยเพื่อป้องกันตัวหรือต่อสู้กับพวกโจรมีหลายขนาด แต่ส่วนมากจะเน้นที่การพกพาได้โดยสะดวก ดาบประจำเรือนนี้ผู้เป็นเจ้าของต้องหาดาบที่ต้องกับโฉลกตัวเอง เช่น คนเกิดปีใดก็ต้องการดาบที่มีความยาวและองค์ประกอบอื่นๆ ของดาบให้ถูกโฉลก ดาบประจำเรือนขนาดสั้นที่ถือเป็นดาบประจำตัวของบรรดาพ่อค้าทั้งหลายที่นิยมพกติดตัวเดินทางไปค้าขายต่างบ้านต่างเมือง

เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ดาบ หรือ แลว (วิลักษณ์ ศรีป่าซาง, 2547 : 17-18)

นอกจากนี้ดาบสามารถแบ่งออกเป็น 3 ชนิด ดังนี้ 1) ดาบจริง คือ เป็นอาวุธชนิดหนึ่งที่ใช้สำหรับฟัน จะใช้แทงด้วยก็ได้ ทำด้วยเหล็กอย่างดี 2) ดาบรำ คือ มีรูปร่างลักษณะคล้ายดาบจริง แต่ปลายไม่แหลม โดยมากทำเป็นปลายตัดแบนพอสวมควรว 3) ดาบตี คือ รูปร่างลักษณะเหมือนกับดาบรำ โดยมากทำด้วยหวายโป่งขนาดพอมือจับด้ามได้ถนัด ควรใช้หวายแก่ทั้งเปลือกตากแดดให้แห้ง กระบ้งทำด้วยหนัง ถักปลายและโคนของดาบเพื่อมิให้หวายแตกแล้วทาด้วยรัก (พอง เกิดแก้ว, 2527 : 17 – 20) และยังสามารถกำหนดแบ่งดาบได้อีกคือ 1) ดาบยศหรือดาบเจ้านายที่ใช้ประกอบยศ ประกอบตำแหน่ง เช่น พระแสงดาบ ดาบเจ้าเมือง 2) ดาบใช้ คือ ดาบที่ใช้งานได้จริงๆ เช่น ฟันหรือแทงใช้ต่อสู้ฆ่าฟัน 3) ดาบพ่อน คือ ดาบที่ใช้ในการแสดง เช่น การพ่อนดาบ และ 4) ดาบพิธีกรรม คือ ดาบที่จำลองขึ้นอาจทำจากไม้ กระดาษ หรือรูปวาดให้หมายถึงดาบ เป็นต้น (วิลักษณ์ ศรีป่าซาง, 2547 : 18-19) จากประเภทของดาบล้านนาดังที่กล่าวมาในข้างต้นพอกล่าวได้ว่า ประเภทดาบจะขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของผู้ใช้งานเป็นหลัก หากเป็นดาบของทหารหรือดาบที่ใช้สำหรับการสู้รบจะเน้นที่ความแข็งแรงของวัสดุที่นำมาตีขึ้นรูป เช่น ดาบที่ตีจากบ่อเหล็กน้ำพี้ อำเภอลอง แสนขัน จังหวัดอุดรธานี หรือบ่อเหล็กกลอง หรือเหล็กเมืองลอง อำเภอลอง จังหวัดแพร่ ใช้ทำศาสตราวุธหรือดาบสรีกัญไชย ยังเชื่อว่ามีคุณศักดิ์สิทธิ์และอาถรรพณ์ในตัว อีกด้วย และดาบที่ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อการสู้รบแต่มีไว้สำหรับการรำ เรียกว่า การพ่อนดาบ รวมไปถึงดาบที่แสดงถึงยศถาบรรดาศักดิ์ของผู้นำขึ้นสูงที่บุคคลทั่วไปไม่สามารถมีไว้ครอบครองได้

ลักษณะของดาบล้านนา

มนุษย์รู้จักใช้อาวุธมาตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์ เพราะอาวุธเป็นเครื่องมือสำคัญในการใช้แสวงหาอาหาร และยังใช้เป็นเครื่องมือสำหรับป้องกันตัวที่อาจจะเกิดขึ้นจากสัตว์ร้ายต่างๆ ในสมัยล้านนาโบราณดาบ คือ อาวุธที่ใช้ในการศึกสงคราม นอกจากนี้ดาบยังเป็นอาวุธประจำเรือนด้วย โดยทั่วไปแล้วตัวดาบหรือ “ใบดาบ” จะทำด้วยเหล็กดี มีส่วนกว้างที่สุดประมาณ 3 นิ้วมีเอวข้าง ยาวประมาณหนึ่งศอกถึงสองศอก มี “ก้าน” คือ ส่วนที่ฝังเข้าไปในด้ามประมาณครึ่งฝ่ามือ ส่วน “ด้าม” นิยมทำด้วยไม้ไผ่ขัดด้วยเส้นหวายหรือเส้นใยอื่นๆ ทำเป็นปลอกหรือปอบสวมรัดอยู่เต็ม หรืออาจทำด้วยลวดเงินหรือหุ้มเงินเป็นระยะๆ ส่วน “ฝัก” ทำด้วยไม้สักหรือไม้โมกมันประกบกัน เพื่อให้ตัวดาบสอดเข้าไปมีปลอกหวายหรือลวดเงินรัดให้คงรูปและสวยงาม และยังมีสายเชือกมัดที่ฝักเป็นห่วงเพื่อใช้สะพายไว้หลังหรือสะพายบ่า

(วิลักษณ์ ศรีป่าซาง, 2547 : 11) และยังมีอีกลักษณะของปลายดาบ ดังนี้ 1) ดาบปลายเหลี่ยมหรือดาบปลายแสว (ปลายซุ่ยหรือปลายแสว, ปลายใบข้าว, ปลายใบคา) ปลายจะแหลมเน้นการแทงทะลุ ฟันและเฉือน 2) ดาบปลายว้าย ตั้งแต่โคนถึงปลายมีความคมเสมอกัน สันดาบตรงปลายเข็ดขึ้นเล็กน้อยด้านคมก็เข็ดขึ้นตาม เน้นการฟันและเฉือน ดาบปลายว้ายอีกลักษณะหนึ่งซึ่งพบน้อยมากคือ ปลายว้ายหันแม่ได้ 3) ดาบปลายบัว ดาบปลายมนหรือดาบหัวบัว เน้นความสวยงามละการฟัน มี 2 ลักษณะ คือ (1) ปลายบัว คือ ปลายดาบคล้ายดอกบัวหรือกลีบบัว (2) ปลายบัวหัวเหยียนหรือดาบหัวเหยียน เป็นปลายดาบมีลักษณะคล้ายส่วนหัวของปลาไหล 4) ดาบปลายเปียง คือ ตัวดาบมีกึ่งขนาดกว้าง ส่วนปลายซึ่งปกติจะแหลมกลับมีลักษณะถูกตัดหรือหักดาบ (วิลักษณ์ ศรีป่าซาง, 2547 : 36-39) จากลักษณะของดาบดังกล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ดาบล้านนาจะมีลักษณะที่ต่างจากดาบทั่วไป คือ ฝักดาบและด้ามดาบจะมีหวายถักแล้วนำมาเรียงตามความยาวของด้ามและฝัก นอกจากความสวยงามแล้วเพื่อเพิ่มความคงทน ลดการแตก บิ่น ของด้ามและฝักดาบ เมื่อใช้นานๆ ไปหวายจะมีความมันเงางาม เพราะหวายมีจะมีการดูดซับเหงื่อจากฝ่ามือของผู้ใช้งาน นอกจากนี้ยังมีลักษณะของปลายดาบในความเป็นอัตลักษณ์ของคนเมืองจะมีความหลากหลายมากกว่าดาบคนท้องถิ่นอื่น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของผู้ใช้งาน เช่น ดาบปลายบัว นอกจากความสวยงามแล้วยังเหมาะสมสำหรับการฟันอีกด้วย

องค์ประกอบของดาบ

ด้ามดาบ คือส่วนที่กั้นดาบฝังลงไปยึดแน่นและใช้เป็นที่จับเพื่อใช้งาน ดาบล้านนาที่เป็นดาบใช้มักทำด้วย ไม้ไผ่รวก ปล้องยาวเพียงปล้องเดียว แต่บางท่านว่าใช้ไม้ไผ่หก ไผ่บงป่า ไผ่ไล่ ไม้ไผ่ไล่นี้เอาเคล็ดที่ชื่อ คือไล่ ศัตรูพ่าย ส่วนโคนด้าม คือส่วนที่สัมผัสกับโคนดาบหรือส่วนที่มี ปลอกโลหะหรือเขี้ยว มีทรงกลม มีขนาดใกล้เคียง หรือเท่ากับโคนฝัก แล้วเหลาให้เพรียวลงถึงสันด้าม ดาบล้านนาโดยเฉพาะ ดาบใช้ ไม่นิยมทำเขี้ยว จะใช้ปลอกหวายสวมทับให้แน่นที่ปลอก โดยสวมเข้าทางสันแล้วเรียงลำดับ ให้แน่นเรียวยาวมาถึงสัน ใช้แผ่นโลหะทรงกลม หรือ เหยียดสาดงค์แดง หรือเงินแถบ หรือเหยียดอื่น ๆ ปิดสันแล้วตอกตะปูยึดเพื่อป้องกันไม่ให้ปลอกหลุด ถ้าเป็นดาบขวาลัวะจะทำปลอกเงินสวมปิด นิยมตอก ลวดลายเป็นรูปปลาสิริก เช่นเดียวกับปลายฝักจะเป็นรูปปลาสิริกเช่นกัน บางเล่มใช้ลิ่มตอกเข้าตรงรูกลวงสันด้าม เพื่อให้ด้ามขยายขนาด จะทำให้ปลอกรัดแน่นขึ้น แต่หากรัดปลอกแน่นดีแล้วก็ไม่ต้องตอกลิ่ม ใช้เพียงแผ่นโลหะปิด มีดาบบางเล่มบรรจุเครื่องรางของขลังในรูกลวงไม้ไผ่ เช่น ผ้ายันต์ แผ่นยันต์โลหะม้วนลงอักขระ เศษผ้าคล้ายจิวรัดด้วยขี้ผึ้งหรือขี้ชันโรง คงเป็นวิธีการเฉพาะ

ของเจ้าของดาบเล่นนั้น ๆ อาจไม่ใช้ชนบโดยทั่วไป

ฝักดาบ คือเครื่องห่อหุ้มตัวดาบ เพื่อไม่ให้เป็นอันตรายต่อผู้พาดดาบ และสามารถ สะพายดาบ ไปไหน ๆ ได้โดยสะดวก ฝักดาบเป็นที่ผูกยึดติดกับสายดาบสำหรับคล้องไหล่ สะพายบ่า และนอกจาก นี้ กล่าวกันว่ายังใช้เป็นอาวุธในยามต่อสู้ได้อีกด้วย ฝักดาบทำด้วย ไม้สองชิ้น ที่มีลักษณะ และขนาด ความกว้างไล่เลี่ยกับความกว้างของตัวดาบ นิยมใช้ไม้ที่มี น้ำหนักเบา เหนียว และคงรูป เช่น ไม้โมกมัน ไม้สัก เป็นต้น โดยเฉพาะไม้โมกมัน เป็นไม้ที่ไม่ กินคมดาบ มีน้ำหนักเบา และเมื่อใช้ไปนาน ๆ ผิวไม้ จะมันวาว สวยงาม (วิลักษณ์ ศรีป่าซาง, 2547 : 46)

ตัวดาบ หรือใบดาบล้านนา นั้น ดั้งเดิมแล้วมีความยาวประมาณหนึ่งศอกถึง สองศอก หรืออาจยาวกว่านี้ ส่วนความกว้างนั้นก็ประมาณ สองถึงสามนิ้วมือ ความกว้างของ ดาบแต่ละเล่มจะขึ้นอยู่กับลักษณะของปลายดาบ กล่าวคือถ้าเป็นดาบใบคา คือมีลักษณะคล้าย ใบคา ดาบจะแคบมาก ถ้าเป็นดาบปลายบัว ตัวดาบจะกว้าง และถ้าเป็นดาบปลายว้าย ก็จะได้ ระดับความกว้างจากแคบไปกว้างจนถึงปลายดาบ โดยปกติโคนดาบต้อง แคบและหนากว่าท้อง ดาบก่อนจะเรียวแหลมเป็นปลายดาบ สันดาบหนาตั้งแต่โคนดาบแล้วเพรียวบางจนถึงปลาย ดาบบางเล่มสันดาบจะคม เช่นเดียวกับด้านคม เมื่อมองทางด้านข้าง ปลายดาบจะเข้ดขึ้นซึ่ง จะเป็นลักษณะเฉพาะของดาบ ส่วนจะเข้ดขึ้นมากหรือน้อยก็ขึ้นอยู่กับลักษณะ ของปลายดาบ

เชือกดาบหรือสายดาบมีความสำคัญต่อการพกพาดาบไปยังที่ต่าง ๆ ได้โดย สะดวก เชือกดาบมีหลายขนาดและหลายสี เส้นโตที่สุดประมาณ เท่านิ้วมือ และมีขนาดอื่น ๆ เพื่อให้เหมาะสมกับขนาดของดาบ เชือกดาบเท่าที่พบมีสีแดงสีดำ กล่าวกันว่าแต่เดิมสีของ เชือกดาบอาจหมายถึงหมู่ หรือเหล่าของทหารก็เป็นได้ เชือกดาบทำจากผ้าคล้ายผ้ายัดแล้วยัด เศษผ้าหรือเส้นด้ายไว้ด้านในนุ่ม ๆ ทำเป็นเส้นยาว ๆ ทำนองเดียวกับการทำ ไส้กรอก สายดาบ มักมากู้กับฝักดาบ เดชา เตียงเกตุ (สัมภาษณ์ ๕ ตุลาคม ๒๕๔๔) กล่าวว่า น่าจะทำจากพม่า ผลิตในโรงงานเฉพาะ เพราะเศษผ้า และเส้นด้ายนั้นเป็นผ้าเทศด้ายเทศ ไม่ใช่ลักษณะของผ้า ฝ้ายปั่นมือในท้องถิ่น การมัดเชือกดาบกับฝักทำได้หลายวิธี เช่นมัดสำหรับสะพายไหล่ หรือมัด สำหรับสะพายหลัง ดาบล้านนาเท่าที่พบเป็นการมัดเพื่อสะพายบ่าหรือคล้องไหล่ ปมเชือกต้อง อยู่ตรงข้ามกับคมดาบเสมอ นอกจากประโยชน์ดังกล่าวแล้ว เชือกดาบยังช่วยรัดฝักดาบไม่ให้ คลายแยกออกเมื่อปลอกหวายเป็นหลุด และยังป้องกันคมดาบ บาดมือขณะถอดดาบออกจากฝัก อีกด้วย (วิลักษณ์ ศรีป่าซาง, 2547 : 48)

ความเชื่อเรื่องโลกดาบ

พื้นฐานไม่ว่าจะภูมิภาคใดของประเทศไทยย่อมมีความเชื่อเข้ามาเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตหรืออุปกรณ์ต่างๆ ใกล้ตัวตามแต่ละท้องถิ่นที่มี เฉพาะคนไทยภาคเหนือหรือคนเมือง จะผนวกความเชื่อเข้ากับดาบซึ่งมีวิธีการวัดโลกดาบโดยใช้หัวแม่มือกับนิ้วชี้จับที่โคนดาบให้ปลายดาบชี้ขึ้น แล้วจับสลับซ้ายขวานับขึ้นไปจนถึงปลายดาบ หนึ่งช่วงหัวแม่มือที่จับดาบก็ถ่องโศลกหนึ่งคำ ถ้าลำดับจนหมดคำโศลกแล้วให้เริ่มนับใหม่ เมื่อนับจนถึงปลายดาบสิ้นสุดตรงกับคำรำขอใดก็ให้ทำหายไปตามนั้นโดย วิลักษณ์ ศรีป่าซาง ได้สัมภาษณ์ข้อมูลเกี่ยวกับโลกดาบกับครูสมบุญธ ภาวิชัย เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2542 ดังนี้ (วิลักษณ์ ศรีป่าซาง, 2547 : 43)

1. ดาบแกะแงะ – “ไม่ดี” ไม่เป็นมงคล
2. ดาบแก้แ่ง – “ไม่ดี” ไม่เป็นมงคล
3. มัดแขนแปล้คืนหลัง – “ไม่ดี” ไม่เป็นมงคล
4. เพ็นซังทิงบ้าน – “ไม่ดี” มีคนซังทั่วไป
5. ชี้คร้านปมีของ – “ไม่ดี” ไม่เป็นมงคล
6. ชี้คร้านหัวหวาก – “ไม่ดี” (ของ อ่านว่า จอง - เตียง, หวาก-แตก เป็นแผล)
7. เข้าป่าหมากตายซง – “ไม่ดี” (ซง - อยู่ไกลผู้คน, แอบ, ซ่อนเร้น, แฝงตัว)
8. สะพายดาบถงแอ้วค้ำ – “ดี” ค้ำขายดี (ถง - ถุง)
9. ซีม้าแก้วแล่นเที่ยวเมือง – “ดี” จะได้เป็นใหญ่เป็นโต มีผู้นำถือ
10. คำเหลืองเต็มได้ – “ดี” ร่ำรวย
11. โถ้เมียแก้วมานอน – “ดี” มีเสน่ห์
12. ซ้อม้าพอนมาชี้ – “ดี” มีเงิน (พอน อ่านว่า ปอน - สีขาว)
13. นั่งแทนที่ขุนหลวง – “ดี” มีอำนาจ

จากโศลกดาบดังที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า การลงของนิ้วหัวแม่มือจับตั้งแต่โคนดาบไปจนถึงปลายดาบที่มีลักษณะความเชื่อที่ดีเป็นมงคลตั้งแต่ 8 ไปจนถึง 13 ซึ่งการหยุดของนิ้วแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกันตามขนาดของนิ้วหัวแม่มือ แต่ทั้งนี้สามารถวัดความยาวความยาวของใบดาบให้ตรงกับโศลกหรือเป็นมงคล ขึ้นอยู่กับความเชื่อหรือความชื่นชอบว่าอยากจะทำให้มีความยาวที่เหมาะสมกับโศลกดาบในตำแหน่งใด เช่น บุคคลที่มีนิ้วหัวแม่มือใหญ่ กับบุคคลที่มีนิ้วหัวแม่มือเล็ก ต่างต้องการโศลกให้ตรงกับ 10 คำเหลืองเต็มได้ คือ “ดี” ร่ำรวย ส่งผลให้ความยาวของดาบเล่มนั้นมีขนาดความยาวที่ต่างกัน เป็นต้น

มิติทรงคุณค่าในดาบล้านนา

เมื่อเข้าใจนิยามความหมายของภูมิปัญญาล้านนาแล้วสามารถนำมาอธิบายวิเคราะห์ผ่านดาบล้านนา ที่เป็นงานศิลปะหัตถกรรมที่มนุษย์สร้างขึ้นจากหลายองค์ประกอบกันขึ้นจากจิตวิญญาณ ซึ่งในปัจจุบันแม้ว่าดาบล้านนา จะไม่ได้ใช้ในการสู้รบ เพื่อศึกสงครามแล้ว แต่เป็นการอนุรักษ์งานฝีมือที่ถูกส่งจากบรรพชนสู่รุ่นหลาน ดังนั้นจึงมีกลุ่มคนที่รักและชอบในงานศิลปะของดาบ ผวนกับความงาม อัตลักษณ์ ของสลาห์หรือช่างที่ถ่ายทอดลงบนใบดาบ ฟักดาบ ด้ามดาบ สายดาบ และรวมไปถึงโฉลกดาบที่เป็นความเชื่อ เพื่อมาอธิบายตามในมิติของภูมิปัญญาล้านนาผ่านดาบล้านนาจะเห็นว่า สามารถมองมิติสุนทรียะได้เป็น 2 มิติ คือ มิติสุนทรียะ (รูปธรรม) สามารถจับต้องได้หรือสามารถสรรค์สร้างงาน และ มิติสุนทรียะ (นามธรรม) ที่ไม่สามารถจับต้องได้ ดังนี้

ด้านสุนทรียะ (รูปธรรม) คือ องค์ประกอบของดาบ เช่น ลักษณะองค์ประกอบของดาบล้านนา เช่น “ทรงใบดาบ” อาจรวมถึงความยาวของดาบที่มีความแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับความต้องการของช่างตีดาบที่จะรังสรรค์อย่างไรให้ออกมาตามความพึงพอใจว่านั่นคือความงามหรือสมดุลเหมาะสมที่สุด “ฟักดาบ” เหลาไม้ขึ้นรูปให้เหมาะกับขนาดของดาบ หากเปรียบกับเสื้อคือ ใส่อย่างไรออกมาแล้วให้ดูสวยงาม เหมาะสม ตามขนาดให้มากที่สุดของฝีมือช่างนั้นๆ “ด้ามดาบ” มีความยาว ชัดส่วน ที่เหมาะสมและยังมีหวายที่เหลาแล้วนำมาถักอีกด้วย “สายดาบ” ขนาด สี ความยาว กั้นมัดเชือกดาบ ให้เป็นไปตามความพึงพอใจของผู้ครอบครองและดาบล้านนานั้นจะมีความต่างจากดาบทั่วไปโดยสังเกตได้ง่าย คือ

ด้านสุนทรียะ (นามธรรม) เช่น ด้านความเชื่อ คือ โฉลกดาบที่คนเมืองยึดถือว่าความยาวเท่านั้นเท่านั้นของแต่ละบุคคลจะตรงในคำว่า “ดี” ซึ่งในคำว่าดีที่เป็นความเชื่อนี้เองจัดว่าเป็นความงาม ฉะนั้นดาบประจำตัวจึงมีการวัดความยาวให้ต้องตามความชอบและให้ถูกโฉลกความเชื่อของตน นอกจากนี้ยังมีการตอกอักขระล้านนาเป็นบทสวดต่างๆ โดยย่อตอกลงบนใบดาบ เรียกว่า สรีกัญไชย เขียนตามอักษรธรรมล้านนา มีการออกเสียงว่า “สะ-หลี่-กัน-ใจ” ถือว่าเป็นดาบศักดิ์สิทธิ์ มีไว้ประจำบ้านเรือนใช้เป็นเครื่องรางทรงพุทธานุภาพ มีครูบาอาจารย์ที่ทรงพระเวทย์วิทยาคมของล้านนาได้ปลุกเสก อธิฐานจิต เพื่อป้องกันภัยคุณไสย ป้องกันภูมิจิตต่าง ๆ ที่มองไม่เห็น รวมถึงเชื่อกันว่ามีแล้วทำให้ผู้ครอบครองมีอำนาจวาสนาอีกด้วย บ้างก็มีการนำวัตถุเชื่อว่าเป็นมงคลต่างๆ เช่น มีการเจาะรูที่ด้ามดาบแล้วนำตะกรุด ผงพุทธคุณ บางคนอาจนำเส้นผมของครูบาอาจารย์ที่เคารพนับถือ หรือเส้นผมของเจ้าของดาบเองเพื่อให้เป็นดาบประจำตัวของบุคคลนั้นๆ ทั้งนี้ก็มีความเชื่อว่าการบรรจุวัตถุมงคลหรือวัตถุอาถรรพ์ต่างๆ เพื่อให้ดาบนำทรงฤทธานุภาพมากยิ่งขึ้น ฉะนั้นแล้วสิ่งต่างๆ เหล่านี้เองจึงจัด

เป็นความงามหรือความดีงามในรูปแบบความเชื่อที่เชื่อกันในด้านว่า ดี ที่ไม่สามารถจำเป็นต้องเป็นรูปนามได้ และนอกจากนี้ตามคติของการปกครอง ดาบ ถือว่าเป็นมออำนาจการบริหารแคว้นแคว้นคือ มีอำนาจเด็ดขาด ที่แม่ทัพหรือเจ้าผู้ครองนครได้รับพระราชทานจากพระเจ้าแผ่นดิน ในขณะที่ไปทำสงคราม เรียกว่า อาอาญาสิทธิ์ ฉะนั้นความงามทางความรู้สึกจึงอาศัยการตัดสินคุณค่าความงามด้วย

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า เกณฑ์การตัดสินคุณค่าความงามในดาบล้านนา เป็นสุนทรียะ (นามธรรม) ที่ไม่สามารถจำเป็นต้องได้จึงอาศัย ทฤษฎีแบบจิตวิสัยหรืออัตวิสัย (Subjectivism theory) คือ เป็นมุมมองหรือความคิดเห็น โดยเฉพาะในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับความงามที่เกิดจากความรู้สึก ความเชื่อ หรือเจตนาของปัจเจกบุคคลที่ให้ความสำคัญกับความรู้สึกของผู้รับรู้เป็นหลัก แม้ว่าวัตถุนั้นอาจจะไม่มีความสมมาตร ขาดรูปร่างที่กลมกลืนก็ตาม เพราะสิ่งนั้นมีความงามเนื่องด้วยคนเป็นผู้ให้คุณค่าตัดสินว่าสิ่งนั้นมีความงามโดยแท้จริง

นอกจากเกณฑ์การตัดสินความงามดังที่กล่าวมาอาจยังสามารถตัดสินในมิติความงามของดาบล้านนาได้สมบูรณ์อย่างแท้จริง ดังนั้นจึงต้องอาศัยอีกทฤษฎี โดยเป็นความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุกับจิต ต่างมีหน้าที่สัมพันธ์กัน (mind-body) ซึ่งแนวคิดนี้แบ่งออกเป็น ทวินิยม (dualism) ที่เชื่อว่า มีสิ่งเป็นจริง 2 สิ่ง ซึ่งไม่ขึ้นแก่กัน ไม่อาจลดทอนเหลือเพียงสิ่งเดียว (กัจจกร สุนพงษ์ศรี, 2559 : 115) ที่สามารถใช้เป็นเกณฑ์ตัดสินคุณค่าของมิติภูมิปัญญาล้านนาในดาบล้านนาได้แท้จริง คือ ทฤษฎีสัมพัทธนิยม (Relativism theory) ที่ไม่ได้เป็นการรับรู้เข้าถึงความงามอย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น แต่เป็นการเข้าถึงคุณค่าความงามของดาบล้านนาทั้งสองแบบ ที่เป็นการผสมผสานกันระหว่างความงาม “แบบนามธรรม (ทฤษฎีจิตวิสัยหรืออัตวิสัย)” กับ “แบบรูปธรรม (ทฤษฎีจิตวิสัยหรืออัตวิสัย)” ฉะนั้น ทฤษฎีสัมพัทธนิยม เป็นการตัดสินคุณค่าความงามแบบกลมกลืนที่สามารถอธิบายได้ว่าเป็นคุณค่าของความงามระหว่าง “ดาบล้านนา” กับ “การรับรู้ทางอารมณ์ของบุคคล” เป็นความงามที่มีจิตวิญญาณให้ความรู้สึกอ้อมเอิบ มีความสุขทุกครั้งที่ได้เห็นได้สัมผัส ให้ความรู้สึกเบิกบาน อยากมีไว้ครอบครอง รู้สึกมีเสน่ห์อยากอนุรักษ์ มีมนต์ขลังให้ความรู้สึกว่ามีพลังอำนาจที่ซ่อนเร้นอยู่ในดาบล้านนา แต่ทั้งนี้ความงามในดาบล้านนาอาจจะไม่ได้ตอบโจทย์สำหรับทุกคนเสมอไป เนื่องจากการเข้าถึงคุณค่าของความงามในดาบล้านนาอย่างแท้จริงนั้น ต้องขึ้นอยู่กับทัศนคติของแต่ละบุคคลด้วย เช่น “งามของเรา ไม่งามของเขา หรือ งามของเขา ไม่งามของเรา” เป็นต้น (พระศุภวัฒน์ สุขวฑฒโน (เกตุกระตึก), พระมหาชัชวาลย์ ฐิตคุโณ (จารย์คุณ), จักรี ศรีจารุเมธีญาณ, 2565 : 1)

แม้ในปัจจุบันดาบคือ อาวุธ ที่ไม่ได้ใช้เพื่อเป็นอาวุธในการทำศึกสงครามดังเช่นในอดีตแล้วก็ตาม แต่ยังคงมีกลุ่มอนุรักษ์งานศิลป์ของดาบล้านนาอยู่ กลุ่มคนที่สะสมดาบที่ยัง

มีความชื่นชอบในเสน่ห์ของดาบล้านนาอยู่และรวมไปถึงกลุ่มช่างดาบที่คงมีการสืบทอดจากบรรพชนสู่รุ่นหลานในการทำดาบล้านนา เพราะความมีอัตลักษณ์ของดาบล้านนาจึงมีบุคคลที่ครอบครองเพื่ออนุรักษ์ดาบเก่าและดาบใหม่ ดาบยิ่งเก่าโบราณก็ยังมีราคาแพง เพราะในปัจจุบันมีกลุ่มคนชื่นชอบสะสมงานดาบโบราณมักเป็นมรดกตกทอดมาหลายชั่วคน ที่ดาบมีอายุเกินกว่า 80 ปี ขึ้นไปโดยประมาณ ราคาที่ส่งผลก็ว่ากระโดดตามความต้องการ ทั้งนี้ก็เพราะกลุ่มคนที่มีจิตวิญญาณในดาบล้านนาที่มองในมิติภูมิปัญญาล้านนาด้านความรู้สึกภายใน แต่ในบุคคลทั่วไปอาจจะไม่ได้สนใจในเรื่องความงามของดาบ เพราะมิติความงามย่อมไม่สามารถเข้าถึงได้ในทุกคน ทั้งนี้ด้วยเหตุผลใดก็ตามการอนุรักษ์ดาบล้านนาทั้งดาบโบราณหรือดาบใหม่ ถือว่าเป็นสิ่งที่มีความภาคภูมิใจของชนรุ่นหลังได้สืบสานงานศิลปะที่เกิดจากการรังสรรค์สร้างขึ้นของบรรพชน โดยแรกเริ่มจากการทำศึกสงครามและหลังศึกสงคราม ให้หลงเหลือมาถึงปัจจุบันได้ศึกษา ฉะนั้นแล้วสุนทรียะในดาบล้านนามีความงามในตัวเอง แต่การเข้าถึงความงามของดาบล้านนานั้นขึ้นอยู่กับปัจเจกบุคคล เมื่อยุชนได้รู้ได้เห็นได้รู้จัก หรือได้เข้าใจเรื่องดาบล้านนาแล้ว ส่วนหนึ่งคงรู้ค่าและดาบเพียงเล่มเดียวก็สามารถปลุกจิตสำนึกให้รักความเป็นชาวล้านนาได้ (วิลักษณ์ ศรีป่าซาง, 2547 : 85) เพราะนอกจากความงามเป็นเรื่องส่วนบุคคล และขึ้นอยู่กับการรับรู้ของผู้มอง (Beauty is in the eyes of the beholders) สิ่งที่ดีสวยงามสำหรับ คนหนึ่ง อาจดูไม่สวยงามสำหรับอีกคนหนึ่งก็ได้ ดังนั้นจึงเป็นเรื่องยากที่จะอธิบายถึง “ความงาม” ให้ถูกต้อง 100% แม้กระนั้นคุณสมบัติของความงามก็คือ “ความรู้สึกบวก ความพึงพอใจ และสิ่งที่ให้ความรู้สึกเจริญตา เจริญใจแก่ผู้ที่ได้สัมผัส” (ธนภัทร รุ่งธนาภิรมย์, 2560 : 14) จะเห็นได้ว่าความงามของดาบล้านนาเป็นการผสมผสานกันระหว่างความงามทางกายภาพหรือสุนทรียะ (รูปธรรม) กับความงามทางความรู้สึกสุนทรียะ (นามธรรม) จากเนื้อหาข้างที่กล่าวมาพอสรุปได้ตามตารางภาพดังนี้

ภาพดาบล้านนา

ดาบล้านนา ทรงปลายบัว

ดาบล้านนา ทรงว้ายและว้ายหางเป็ด

ดาบล้านนา ทรงปลายตัด

ดาบล้านนา ทรงปลายข้าวแบบกรูลำปาง

ดาบล้านนา ทรงว้ายเมืองหนองรัฐฉาน

ดาบล้านนา ทรงว้ายลือเมืองยองรัฐฉาน

สรุป

ดาบล้านนา คือ อาวุธที่เป็นงานหัตถกรรมเกิดจากมนุษย์สร้างขึ้นเพื่อใช้สู้รบในศึกสงครามในสมัยอาณาจักรล้านนา ภายหลังกลายเป็นส่วนหนึ่งของสยามในสมัยรัตนโกสินทร์ตรงกับรัชกาลที่ 5 มี 8 จังหวัด ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย คือ เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน แพร่ น่าน พะเยา เชียงราย ลำพูน ลำปาง และเรียกกลุ่มตนเองว่า คนเมือง แม้ปัจจุบันดาบล้านนาไม่ได้มีเพื่อการสู้รบอย่างสมัยก่อน แต่ยังมีกลุ่มคนที่อนุรักษ์สืบสานงานศิลปหัตถกรรมดาบล้านนาที่เป็นอัตลักษณ์อันโดดเด่นของคนเมือง ในมิติความงามของดาบล้านนา คือดาบล้านนามีคุณค่าความงามที่เกิดจากองค์ประกอบได้สัดส่วน สมบูรณ์ทุกประการทางกายภาพที่สามารถจับต้องได้ กับความงามในด้านจิตวิญญาณความเชื่อ ผ่านทางความรู้สึกอารมณ์สุนทรีย์ของมนุษย์เป็นการตัดสิน ดังนั้นดาบล้านนาจึงมีคุณค่าความงาม สามารถทำให้เกิดอารมณ์สุนทรีย์ได้จากการตัดสินผ่านความรู้สึกของมนุษย์ แต่ทั้งนี้ดาบล้านนาไม่ได้มีความงามสำหรับทุกคนเสมอไป แต่ขึ้นอยู่กับความรู้สึกของแต่ละบุคคลที่สามารถเข้าถึงจิตวิญญาณของความงามในดาบล้านนาได้

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับจากการศึกษาดังที่กล่าวมานี้ เพื่อเป็นการแสวงหาคคุณค่าของภูมิปัญญาในดาบล้านนา รวมถึงเข้าใจประวัติความเป็นมาของชนชาติพันธุ์คนไทยภาคเหนือตอนบนในอดีต ที่บรรพชนได้ทิ้งร่องรอยของศิลปะวัฒนธรรมให้เกิดความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของความเป็นชาวล้านนาหรือ คนเมืองโดยกำเนิด และสิ่งหนึ่งที่ตกทอดมาจนถึงปัจจุบันนั่นคือ ดาบล้านนา ซึ่งนอกเหนือจากอดีตเพื่อใช้เป็นอาวุธในการสู้รบยังถือว่าเป็นงานหัตถกรรมฝีมือที่แฝงด้วยจิตวิญญาณของบรรพบุรุษได้คิดสร้างสรรค์ขึ้น แม้ปัจจุบันไม่ได้มีการสู้รบเหมือนอย่างในอดีตก็ตาม เยาวชนรุ่นใหม่หรือกลุ่มคนที่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับประวัติของดาบล้านนา ที่สนใจในมนต์เสน่ห์ ความงาม ความเชื่อที่เต็มเปี่ยมด้วยจิตวิญญาณเกิดความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของความเป็นล้านนาหรือคนเมืองได้ยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการอนุรักษ์ดาบล้านนาให้ชนรุ่นหลังได้ศึกษาและสามารถนำมาเป็นฐานข้อมูลเพื่อใช้ในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่ถ่ายทอดผ่านดาบล้านนาได้อีกด้วย

บรรณานุกรม

- กำจร สุนพงษ์ศรี. (2555). ภูมิปัญญาล้านนา หลักปรัชญาศิลปะ ทฤษฎีทัศนศิลป์ ศิลปวิจารณ์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชยตักฎ คำมูล. (2553). วรรณกรรมประกอบพิธีกรรมล้านนา ลักษณะเด่น ภูมิปัญญาและคุณค่า. เชียงใหม่ : ศูนย์ล้านนาศึกษา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ธนภัทร รุ่งธนาภิรมย์. (2560). ทฤษฎีความงาม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แอมโพร์พรีนธ์.
- พระศุภวัฒน์ สุขขุขุฒโน (เกิดกระทึก), พระมหาชัชวาลย์ จิตคุโณ (จารย์คุณ), จักรี ศรีจารุเมธี ญาณ, มติสุนทรียศาสตร์ในดาบล้านนา (2565). วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
- พ่วง มีนอก. (2530). ภูมิปัญญาล้านนา. กรุงเทพมหานคร : กิ่งจันทร์การพิมพ์.
- ฟอง เกิดแก้ว. (2527). กระบี่กระบอง. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2525). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์.
- ลักษณะวัต ปลายรัตน์. (2561). ภูมิปัญญาล้านนา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ลัดดาวัลย์ แซ่เสี้ยว. (2545). 200 ปี พม่าในล้านนา. กรุงเทพมหานคร : โครงการอาณาบริเวณศึกษา 5 ภูมิภาค.
- วิลักษณ์ ศรีป่าซาง. (2547). ดาบล้านนา. กรุงเทพมหานคร : ปิรามิต.
- สร้อยสวัสดิ์ อ่องสกุล. (2561). ประวัติศาสตร์ล้านนา. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- อันธิมา แสงชัย. (2557). มติภูมิปัญญาล้านนาในจริยศาสตร์ขงจื้อ. หลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชาปรัชญา ภาควิชาปรัชญา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.